

JAK VYHLEDÁVAT PUBLIKACE/DATA

Demonstrace na příkladu : „Kde najít informace o tom, co napsal o chudobě Arthur Bowley”.

- **PRVNÍ KROK:** Na internetu se pokoušet experimentovat s hesly a klíčovými slovy. Jen při prvním pokusu jsem našel s první jednoduchou verzí vyhledávacího hesla Arthur Bowley Poverty celkem 3 100 odkazů. Víím, že hodnota odkazů klesá s růstem jejich pořadí, ale tato zkušenost má své překvapivé výjimky! Navíc je důležité vytvářet různé kombinace klíčových slov a zadávat i synonyma či nepřímé dotazy (například: poverty studies; economy/sociology of poverty – třeba i s časovými údaji, v našem případě jde totiž o autora ze 30. - 40. let; ale i například jména autorů, kteří se tématem zabývají) – samozřejmě nejen v češtině, ale i v angličtině a dalších jazycích, které dokážete číst.

Pozor! Ne vše na internetu je relevantní a validní informací! Na co dát pozor a k čemu přihlížet? Přinejmenším k důvěryhodnosti zdroje (informace z blogů a jedinci zavěšených materiálu obvykle nemají velkou hodnotu, bývají mylné, zavádějící, ...); k renomé autora obecně i ve vztahu k danému tématu. Kdo je relevantním odborníkem a kdo šarlatánem nebo okrajovým písálkem není tak složité zjistit – alespoň ne pro toho, kdo se ve svém oboru trochu vyzná a po krátkém čase pilného a kritického studia se je dokážete rozlišit i v případě původně Vám neznámého tématu. Budte kritičtí, nevěřte hned všemu co si stáhnete. A jde-li o odvolávky, nepoužívejte stažený text jako primární pramen a najděte si citované prameny.

- **DRUHÝ KROK (souběžný):**

Library research, který je nezbytným prvním krokem před každou akademickou aktivitou: procházet knihy a statě v odborných periodících. Začínáme návštěvou knihovny knihovny na alma mater. Jak najít dobrou knihovnu v ČR? Pomůckou je *Seznam knihoven*, vypracovaný Českým vysokým učením technickým, který najdete na <http://platan.vc.cvut.cz/advs?todo=uvod>. Za kvalitní knihovny s bohatým sociálně vědním fondem můžeme v ČR považovat Národní knihovnu ČR, knihovnu Sociologického ústavu Akademie věd ČR, knihovnu Fakulty sociálních studií MU v Brně. Je třeba uvažovat i ve vztahu k danému tématu: bohatý fond týkající se například chudoby, nezaměstnanosti, ale i sociální politiky atd. má Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v Praze (včetně vlastních výzkumných zpráv – které jsou umístěny i na jeho websites).

Co se týče odborných statí (knihy o tématu obvykle referují obširněji, ale výhodou statí v odborných periodikách je jejich aktuálnost a detailní pohled na dílčí problém), je třeba zjistit, která odborná periodika se vztahují k danému tématu (vědět, která jsou významná není problém). Seznamy odborných časopisů, které vydávají, mají na svých websites všechna renomovaná nakladatelství (Sage, Routledge, Blackwell, Oxford University Press, Cambridge University Press). Další časopisy vydávají různé profesní (v našem případě sociologické) asociace jako ISA, ESA, ASA, BSA apod. Význam periodika udává i jeho tzv. Impact factor (čím je vyšší, tím jde o prestižnější časopis). Nezapomínejte na české časopisy! Každý, kdo se pouští do sociologické práce by pak měl začít listováním Sociologickým časopisem a to v číslech již od roku 1990!

Nezapomínejte, že překvapivě (i když ne často) získáte velmi kvalitní stať i o *velmi specifickém tématu* třeba ve *velmi teoreticky zaměřeném* časopise.

Projít elektronické knihy v dané knihovně. Obvykle to jsou encyklopedie, které Vám sice neposkytnou nové a podnětné informace, ale zorientují Vás v tom, co o daném problé-

mu/tématu ví normální věda (co se v ní o problému/tématu traduje) a nasměrují Vás k dalšímu hledání.

Co se týče knih: V případě *chudoby* to nejsou jen knihy/statě, které mají slovo chudoba nebo chcete-li poverty respektive poor nebo dokonce jen Arthur Bowley apod. ve svém názvu či mezi klíčovými slovy! Takových nemusí být v některých případech mnoho, zejména. Řadu z knih bude třeba prolistovat, nahlédnout do věcného a jmenného rejstříku. Proto jsou nejlepší ty knihovny, které umožňují zájemcům pohybovat se volně mezi regály se svým knihovním a časopiseckým fondem. Referuje některá z nich o tomto autorovi, o jeho výzkumech? Je některá jeho práce v seznamu použité literatury?

Někdy je vyhledávání i složité a ve svém průběhu se rozrůstá a rozšiřuje se na příbuzná témata: chcete-li například obáhleji pojednat o nezaměstnanosti, musíte začít s tímto klíčovým slovem (a také s odvozenými slovy), ale neobejdete se časem bez literatury o sociálním státu (aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti), o odborovém hnutí, bez ekonomické literatury etc.

- **TŘETÍ KROK:** Projít elektronické databáze časopiseckých statí (jako jsou JSTOR, EBSCO, a další), které mají ty knihovny, kterým záleží na jejich čtenářské obci předplaceny. Můžete zde najít řadu zajímavých relevantních statí k danému problému/tématu. Neomezujte se jen na statě s autorstvím určité osoby, cenné jsou statě o této osobě, review jejich prací apod. Řada z databází není sice volně přístupná, ale dosáhne se na ně z institucí, které mají subskripci a řada nakladatelství nabízí občas časově omezené volné vstupy do vybraných časopisů ze své produkce (např. SAGE obvykle uvolňuje kolem 20-30 sociálně vědních časopisů až 10 let zpátky).

Je jen třeba být loajální k instituci, jejíž oprávnění ke vstupu do databáze využíváte, a stahovat si potřebné statě v rozumném počtu. Nadměrné stahování článků z jejich počítače jedním subjektem (vše je monitorováno) může vést k sankcím vůči ní ze strany poskytovatele, nebo dokonce k odejmutí jejího oprávnění používat danou databázi.

ČTVRTÝ KROK: Existuje i řada elektronických knihoven, kde lze pátrat. Tady může mít pátrání dvě etapy, první z nich znamená pátrat po relevantních (výzkumných) institucích, které by mohly mít ve svých knihovnách příslušnou literaturu a po univerzitách, orientovaných ve výuce a výzkumu na dané téma. Dnes má v Evropě drtivá většina univerzitních/vědeckých knihoven přístupné elektronické katalogy. Lze v nich hledat autora uložené knihy (pokud jde o určitého autora, z předchozích kroků byste již měla mít představu o jeho hlavních dílech). Mnoho témat je spojeno s konkrétními univerzitami (dlouhodobě je studují a vyučují, existují na nich významné výzkumné instituce, které tato témata zkoumají, jejich vydavatelství se na vydávání publikací o tomto tématu soustřeďuje ...) – lze to zjistit. Co se týče chudoby a způsobů zacházení s nimi to mohou být např. University of Essex v Chelchestru (a její výzkumné ústavy či jí organizované vědecké sítě), Bristol University (mimo jiné velmi kvalitní vydavatelství soustřeďující se na otázky sociálního státu), Universiteit van Tilburg a další. Nalezenou literaturu lze získat v našich knihovnách pomocí mezinárodní knižní výpůjčky (v Evropě obvykle řádově za stokoruny a do 14 dnů). Získat takto lze i xerokopie statí z časopisů.

Zdrojem velmi cenných poznatků nejsou jen klasické vědecké instituce, jako jsou univerzity ale i vědecké sítě jako jsou v případě chudoby například EAPN neboli *European Anti Poverty Network*. Stejně tak mezinárodní instituce (jejich websites) jako jsou *World Bank*, *International Labour Organisation*, *OECD* (nejen s velkými knihovnami, ale i vlastní

vydavatelskou činností. Ať již jde o vydávané monografie či velmi cenné working papers nebo o přístupné datové archivy. Nepodceňujte tzv. working papers. Obvykle jsou to jen drafty, jádra budoucích odborných statí nebo podrobné výzkumné zprávy, ale představují velmi cenný (aktuální) materiál – píše je i velmi renomovaní autoři (Wilson, Lister, Atkinson a mnoho dalších; napsáním working paperu nepohrdne například ani nositel Nobelovy ceny za ekonomii Amartya Sen, který je expertem i na chudobu). Prakticky všechny tyto sítě a instituce mají své webové stránky a lze je při určité míře snahy nalézt.

Data

Hledáte-li výzkumy, jsou cenným zdrojem právě výzkumné instituce a vědecké sítě (viz Social Survey), ale i jejich datové archivy, nebo speciální datové archivy jako například GESIS-ZA *Central Archive for Empirical Social Research* v Kolíně nad Rýnem nebo *Comparative Research Programme on Poverty (CROP)*, *HWF-Household, Work and Family* (data a výzkumné zprávy k nezaměstnanosti atd.) ve Vídeňském Institut für Höhere Studien a další. V ČR jsou to například *Datový archiv Sociologického ústavu* nebo *MEDARD – datový archiv kvalitativních dat*. Najdete zde nejen data, ale i řadu cenných informací o tom, jak vést výzkum, jak sbírat a zaznamenávat data, jak dostat určitým etickým standardům, jak ošetřit ochranu osobních dat zkoumaných osob a další.

Zdrojem jsou i stránky *Evropské komise*, kde lze nalézt například data a dokumentaci k ECHP neboli European Community Household Panel či k jeho nástupci EU-SILC neboli Statistics on Income and Living Conditions. Nezapomínejme na stránky *Českého statistického úřadu*, kde lze nalézt jak českou verzi EU-SILC, tak například šetření sociální situace domácností, které bylo v roce 2001 ekvivalentem ECHP, ale také rutinní Výběrové šetření zaměstnanosti či sledování rodinných účtů. Nezapomínejte ani na takové instituce jako jsou *Eurostat* (jeho statistická sledování i výzkumy jako jsou *Eurobarometr* a další). Zajímavá data k chudobě nebo nezaměstnanosti lze nalézt i na websites různých mezinárodních organizací jako jsou *World Bank* či *OECD* (zde lze nalézt i data, která by zde někdo nečekal – viz PISA- Programme for International Student Assessment zjišťující de facto „lidský kapitál“ získávaný v jednotlivých členských zemích OECD na školách. Opět jsou ve hře i různé vědecké sítě, jejichž názorným příkladem je European Science Foundation's Programme a jeho *European Social Survey* (data jsou volně přístupná po registraci).

Pozor: Zde lze získat nejen pramenná data, ale i výzkumné zprávy, které vznikly na základě jejich zpracování.

- **PÁTÝ KROK:** Pokud předchozí kroky zklamou, a nepomohou Vám nalézt potřebné podklady, pak je na místě obrátit se znovu na zadavatele/zadavatelku referátu/diplomové práce/disertace. Často jen on/a ví proč autora, knihu, problém, téma vybral/a. Mohou to být důvody velice specifické, může se stát, že jen on/a je v tomto ohledu znalcem a ví kde zdroje najít. V našem vzorovém případě jde de facto o historii a v ní jsou pro dnešní pohled na chudobu důležitější studie, na něž Bowley navazovali - Both, Rowntree, a další, a k nimž, po pravdě řečeno, nic převratného nepřidal; těžiště jeho přínosu leží spíše jinde. Vždy je třeba vždy brát v úvahu i kulturní a společenský kontext, v němž má být práce zpracována. V jednom kontextu může být zmíněný autor prorokem, v jiném je nezajímavou figurou - což se při diverzifikaci sociálního státu v Evropě může v případě chudoby lehce stát.

- **ŠESTÝ KROK:** Neví-li si nakonec ani zadavatel/ka rady, je teprve nyní čas dotázat se někoho, o kom víte, že se daným problémem hlouběji zabývá. Je to poslední pokus a trochu zoufalý, zejména u velmi specifických věcí. Nikdo z nás není chodící encyklopedie. Navíc každý dotaz je specifický a nikdo z akademických pracovníků nemá seznamy literatury ke specifickým tématům (jako jsou například flexibilizace práce, komunitní programy boje proti sociální exkluzi ve Velké Británii, nerovnost v rodině, důvěra, rozdíly ve struktuře nezaměstnanosti v postkomunistických zemích, prekariát či další – je jich téměř nekonečný počet).

PAMATUJTE: SCHOPNOST VYHLEDÁVAT DATA A LITERATURU PATŘÍ K ZÁKLADNÍM KOMPETENCÍM KAŽDÉHO STUDENTA ČI STUDENTKY. NEJEN, ŽE JE ZA VÁS NIKDO NEVYHLEDÁ. NEOSVOJÍTE-LI SI SCHOPNOSTI DATA A LITERATURU VYHLEDÁVAT A VYHLEDANÉ INFORMACE VYHODNOCOVAT, BUDETE TRVALE BEZRADNÍ V PRŮBĚHU CELÉHO STUDIA.